

EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA (12-16)

Crèdit variable tipificat

Ciències socials (Ètica)

DRETS HUMANS I CIUTADANIA

Exemple d'unitat didàctica: Els drets de les persones. Els drets humans

*Autors: Lluís Martínez
Carmen Salas*

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Direcció General d'Ordenació Educativa

DRETS HUMANS I CIUTADANIA

Exemple d'unitat didàctica: **Els drets de les persones. Els drets humans**

Autors: Lluís Martínez
Carmen Salas

**Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Direcció General d'Ordenació Educativa**

Edició: **Servei d'Ordenació Curricular**
setembre de 1996

ÍNDEX

Material per al professorat

1. Presentació	4
2. Desplegament curricular: continguts i objectius	5
3. Orientacions didàctiques	8
4. Bibliografia i recursos	10
5. Exemple de desenvolupament d'una unitat didàctica	12
5.1. Objectius didàctics	
5.2. Continguts	
5.3. Activitats previstes	
5.4. Orientacions didàctiques específiques	

1. Presentació.

Un crèdit com el de DRETS HUMANS I CIUTADANIA ha de tenir, segons el nostre parer, una orientació ètico-cívica. L'objectiu fonamental és contribuir, per una banda, a l'educació moral de l'alumnat i per l'altra afavorir una actitud activament democràtica.

Els Drets Humans se'ns presenten com la base per construir una personalitat moral, i com la plataforma sobre la qual construir una convivència democràtica. Considerem que tan sols l'acceptació, sense excepcions, dels drets humans pot humanitzar la persona i fonamentar una actitud veritablement democràtica. Per això entenem que les dues parts que componen el títol del crèdit s'han d'implicar mútuament: l'educació moral ha de concretar-se en una participació activa en la societat en defensa d'aquests valors universals que representen els drets bàsics de les persones.

1 per què els Drets Humans?

Primerament, perquè els drets humans constitueixen en la nostra cultura actual un mínim sense el qual difícilment es pot dir moral una persona. El reconeixement i el respecte d'uns drets (que expressen el reconeixement de determinats valors) contribueix a la formació moral de l'individu i, per tant, a la seva humanització. Els alumnes haurien d'arribar a la convicció de que no es poden negar o qüestionar els drets humans, sense greus conseqüències morals i cíviques.

En segon lloc, perquè els drets humans, tal com venen recollits en la Declaració Universal de l'ONU representa la consciència moral del nostre temps. Ha calgut un llarg i dolorós procés fins a arribar a la formulació i el reconeixement d'aquests drets. Els drets humans formen part del patrimoni cultural d'Occident, però són universals en quant hi estan compresos tots els homes sense excepció.

En tercer lloc, perquè els drets humans són un mínim moral des d'on és possible una societat més justa, més igualitària, més solidària. Tan sols el respecte a les llibertats bàsiques (els drets de primera generació) i als drets socials, econòmics i culturals (drets de segona generació) permeten construir una societat democràtica, una societat basada en el respecte als drets fonamentals de tota persona.

En quart lloc, perquè els drets humans representen uns valors (la justícia, la llibertat, la igualtat, la solidaritat) que poden ser universalitzables. L'educació moral comporta superar els interessos merament privats, siguin de l'individu, siguin del grup social, per arribar a unes normes que puguin ser assumides per tothom. Des d'aquest punt de vista els drets humans concreten uns valors que no són patrimoni només d'Occident, sinó que s'estenen a totes les cultures.

En definitiva, estem plenament convençuts que l'opció pels drets humans i per la seva defensa contribueix a la humanització de l'individu, a la construcció de la seva personalitat moral i és la base per a una societat democràtica.

És des d'aquest marc que serà possible enfocar adequadament tots els punts del contingut del crèdit. La Declaració Universal servirà de referent a l'hora de poder analitzar altres textos legals fonamentals, com poden ser la Constitució Espanyola o l'Estatut català i de jutjar determinats comportaments de la vida cívica i de relació amb els altres. Fora important que els alumnes no només coneguessin quins són els seus drets com a persones i com a ciutadans, sinó que els aprenguessin tot practicant-los en els ambients més immediats: la família, l'escola, el grup d'amics, l'àmbit social... DRETS HUMANS I CIUTADANIA pretén contribuir a la formació d'una consciència moral i democràtica en els alumnes.

2. Desplegament curricular: continguts i objectius.

Som conscients que un l'ensenyament dels valors morals i cívics està recollit en molts altres àmbits curriculars. No solament existeixen altres crèdits de formació ètico-cívica, sinó que també en els objectius generals de l'etapa està plenament integrat el tractament dels valors fonamentals (justícia, igualtat, solidaritat, tolerància...) que fan possible l'educació d'un tarannà democràtic. Però, tot i això, considerem de gran oportunitat oferir els alumnes un marc de reflexió explícita sobre els drets humans i sobre les formes de participació en democràcia.

Fora important que els alumnes compreguessin que els drets humans, tal i com estan recollits en les successives declaracions i pactes de l'ONU constitueixen una conquesta de la humanitat a la qual no podem renunciar sense tornar a èpoques que voldríem definitivament superades. Per altra banda, és igualment important oferir als alumnes la informació necessària sobre els seus drets i deures com a ciutadans, així com la forma de participar en la defensa dels drets de les persones. Del que es tracta, doncs, és de crear una **sensibilitat moral** respectuosa amb les persones i amb el medi físic, patrimoni de la humanitat present i futura. I aquesta oportunitat la ofereix, encara que no exclusivament, un crèdit de les característiques del que estem considerant. L'alumne ha d'adquirir la noció de que no tot comportament està moralment justificat, de que no totes les opinions valen, de que qualsevol tracte entre les persones ha d'estar presidit pel reconeixement explícit dels seus drets i per una actitud autènticament dialògica.

En el nostre desenvolupament i distribució de continguts hem considerat adequada la tripartició que presenta el primer nivell de concreció del crèdit. La nostra tasca ha estat un intent d'explicitar i reordenar els continguts prescriptius. Heus ací la nostra proposta:

DRETS HUMANS I CIUTADANIA - Continguts conceptuals

1. El marc legitimador

1.1. *Els drets de les persones: els drets humans*

- Els drets dels altres i els meus deures.
- Què són els drets humans. Antecedents històrics.
- Declaració Universal dels Drets Humans.
- Reflexió sobre alguns articles de la Declaració.
- Els drets i llibertats de les persones. Classificació dels drets.

1.2. *Els drets de les col·lectivitats*

- Els drets dels immigrants.
- Els drets dels refugiats.
- Els drets de les minories ètniques.
- Els drets del col·lectiu i minories socials.
- Els drets del nen i del jove.

1.3. *Els drets de "tercera generació"*

- El dret a la pau.
- El dret al desenvolupament.
- El dret a un ambient ecològicament sa i equilibrat.
- El dret a gaudir del patrimoni comú.
- Noves perspectives: el dret a la intimitat, dret a la inviolabilitat del propi patrimoni genètic, dret a una mort digna.

2. El marc legal

2.1. *El marc legal*

- Dret i llei. Dret moral i dret legal.
- Els drets de les persones i de les col·lectivitats en la Constitució espanyola.
- Els drets de les persones i de les col·lectivitats en l'Estatut de Catalunya.
- Els codis jurídic-penals.

2.2. *Poder i legitimitat*

- Estructura del poder.
- L'Autoritat i la seva legitimitació.
- Els poders "fàctics".
- Objecció de consciència i desobediència legítima.

3. La participació democràtica

3.1. *Les formes de participació:*

- La participació en l'escola.
- La participació en les empreses: els sindicats.
- La participació en la vida pública: eleccions i partits polítics.
- Noves formes de participació:
 - Col·lectius: feminisme, ecologisme, pacifisme, voluntariat i Cooperació, les ONG.

Hem distribuït, doncs, els continguts en sis unitats didàctiques. La primera, dedicada al tractament explícit dels *drets humans*, serà la unitat didàctica que desenvoluparem en aquest treball.

A continuació hem considerat tractar *els drets de les col·lectivitats*. Aquesta unitat didàctica ve després de que l'alumnat ha pres consciència de que hi ha uns drets fonamentals propis de cada persona. Aquí caldria estudiar els drets que

corresponen a determinades col·lectivitats i minories humanes. Igualment, el tractament d'aquesta unitat didàctica hauria de ser integrador i globalitzador; o sigui, no seria recomanable tractar un per un, separatament, cada un dels drets que s'hi expliciten. Una forma podria ser que els alumnes fessin un estudi de les minories socials o col·lectius més pròxims a ells i que detectessin les seves peculiaritats culturals i ètniques, llurs formes de vida, etc., per arribar a un reconeixement dels seus valors i del seu dret a ser reconeguts i respectats. Al mateix temps, caldria veure el seu grau d'inserció i acceptació social, les seves formes de subsistència, detectar si el seu dret a la diferència cultural i ètnica és respectada. Potser fora millor tractar a fons només la situació d'un grup ètnic i els altres esmentar-los.

En quant a les minories socials ens estem referint a grups humans a l'interior de la nostra societat (no immigrants ni refugiats), sinó que per les seves peculiaritats socials, sanitàries, sexuals,... poden ser rebutjats per la societat o menystinguts, p.e. els malalts, els aturats crònics, els homosexuals, els drogoaddictes, els nens o els joves, els vells... Igualment, aquí caldria tenir en compte que aquestes minories estan integrades per persones que són subjectes d'uns drets inalienables i objecte d'uns deures socials. La finalitat d'aquesta unitat didàctica és, fonamentalment, la de prendre consciència de tota aquesta problemàtica social i del dèficit humà que acostuma a rodejar aquests col·lectius i minories. Potser la manera de tractar aquest tema seria començar per la visita a alguna associació que representi la defensa d'aquests col·lectius, p.e. alguna associació d'ajuda als refugiats o als immigrants, algun moviment antiracista, lliga antisida, moviment feminista, voluntariat d'atenció als malalts físics o psíquics, associacions d'atenció als vells...

La tercera unitat didàctica està dedicada al tractament dels *drets de "tercera generació"*: el dret a la pau, al desenvolupament, al gaudi d'un medi ambient sa. La finalitat és entendre que els drets bàsics de les persones (les llibertats cíviques i polítiques i els drets socials, econòmics i culturals) serien ideals inassolibles si les persones viuen en una situació de guerra, o en una societat subdesenvolupada, o en un medi físic amenaçat. Els drets de tercera generació són condicions necessàries per aconseguir els altres.

Igualment recollim la problemàtica entorn dels drets que podríem anomenar de "quarta generació": el dret a la intimitat, o sigui, el dret de ser respectat en l'esfera de la privacitat personal, el dret a que no es publiquin ni es comercialitzin les pròpies dades, el dret a la honorabilitat...; el dret a la inviolabilitat del propi patrimoni genètic, o sigui, el dret a no ser manipulat sense consentiment; el dret a una mort digna... Una forma de tractar aquesta unitat didàctica fora contactar amb alguna entitat destinada a la defensa d'aquests drets: amb algun moviment ecologista o pacifista, amb alguna ONG dedicada a l'ajuda i la solidaritat amb el tercer món, amb el moviment a favor del 0'7%... (Com a text introductor per treballar amb els alumnes les tres generacions dels drets humans, recomanem A. Cortina, p. 104).

Arribats a aquest punt, els alumnes han d'entendre que els drets de les persones i dels grups socials són la base indiscutible sobre la qual construir una convivència democràtica. Per això caldrà fer un estudi de com estan recollits tots aquests drets en la nostra legislació: la Constitució i l'Estatut. Prèviament ens semblaria oportú

distingir entre **norma moral** i **norma legal**. La norma moral és aquella que ens obliga interiorment, és a dir, en consciència, és aquella que depèn del propi judici moral de la persona, és aquella que nosaltres considerem com a més humanitzadora. La norma jurídica és aquella que ens obliga exteriorment i la que regula les nostres relacions. Considerem important aquesta distinció perquè no sempre la norma moral coincideix amb la norma legal i perquè ens permetrà justificar la desobediència legítima i l'objecció de consciència en alguns casos. Aquí caldria fer un estudi tant dels articles de la Constitució com de l'Estatut on queden recollits els drets personals, cívics, polítics, econòmics i socials, i veure com aquests drets poden ser exercits i defensats democràticament.

El penúltim tema el dediquem a l'anàlisi de *l'estructura del poder* i a la *legitimació de l'autoritat*. Caldrà estudiar l'estructura tripartita del poder (legislatiu, executiu, judicial) com una possible fórmula de control del propi poder, indispensable en qualsevol sistema democràtic de convivència, així com caldrà explicar la legitimació de l'autoritat: qui mana i per què mana? La legitimació de l'autoritat no pot ser un altra que el seu reconeixement per part de la majoria. També caldrà tenir present altres formes de poder no institucionalitzades, però que constitueixen poderosos grups de pressió, de formació d'opinió, de planificació d'estratègies econòmiques, ideològics... Per últim, cal dedicar un temps a la reflexió sobre l'objecció de consciència i la desobediència civil, potser a partir de la legislació on queden recollits aquests drets. Aquests dos drets representen el triomf dels drets de les persones com a individus per sobre de la majoria. No tot el que diu la majoria és acceptable moralment pels individus. Tant l'objecció com la desobediència civil poden ser revulsius perquè una norma legal s'acosti a una norma moral. També el tractament d'aquesta unitat didàctica podria contemplar l'obtenció d'informació a partir de la visita a alguna organització d'objecció de consciència.

Finalment, el tema de les *formes de participació democràtica* inclou el tractament de les diverses formes de canalitzar les pròpies opinions i idees de forma democràtica. Caldrà conèixer aquestes formes de participació en l'*escola* (caldrà tenir en compte, per tant, els drets i deures dels alumnes, així com els reglament de règim intern, i altres documents), en les *empreses* (caldrà conèixer algun sindicat, la seva funció i la forma de representar els interessos dels treballadors), en la *vida política* (caldrà conèixer la funció i la finalitat dels partits polítics, així com la importància de les eleccions). L'objectiu d'aquesta unitat didàctica no és altre que prendre consciència que els drets de les persones i grups, així com els valors democràtics, tant sols es poden defensar democràticament, és a dir, en el respecte a aquests valors i dintre d'una autèntica actitud dialògica, com a formes d'expressar les pròpies idees i de solventar els conflictes. Òbviament, el tractament d'aquesta unitat didàctica podria incloure la visita a alguna institució democràtica (un Ajuntament o el Parlament), o el contacte amb algun sindicat, o l'anàlisi de l'ideari de diversos partits...

3. Orientacions didàctiques.

El tractament d'aquests temes no pot ser merament teòric. No seria admissible una exposició purament acadèmica de cada un dels punts ressenyats en els continguts conceptuals. El tractament ha de ser sobre tot pràctic. Per això suggerim que les unitats didàctiques alguna visita per part dels alumnes a alguna entitat que

representi i defensi els drets o la problemàtica que després seran estudiats a l'aula. La finalitat és prendre consciència de la complexitat i la situació real del que després desenvoluparem a classe, i la de prendre contacte amb alguna organització encarregada de defensar els drets humans, així com la de conèixer formes de participació ciutadana. Potser en alguna ocasió pot ser aconsellable fer enquestes, presentar la problemàtica a partir d'algun documental o pel·lícula, un debat on els alumnes expressin la pròpia opinió, un joc de rol, l'anàlisi d'una situació real, etc... Aquí la participació de l'alumne, una participació que tingui presents els valors de l'actitud dialògica, esdevé un objectiu primordial del crèdit. També a l'aula, poden desplegar el contingut a base de textos escollits, murals temàtics, o col·lages... En especial, caldria fer una lectura aprofundida de la Declaració Universal dels Drets Humans així com dels fragments seleccionats d'altres declaracions o acords que desenvolupen alguns drets de la Declaració.

Prèviament al treball de comentar un text, el professor hauria de fer una presentació del mateix, tot contextualitzant-lo històricament, així com fer una explicació d'aclariment conceptual o terminològic. El treball dels alumnes hauria de destacar les idees fonamentals del text així com la crítica a la realitat que conculca algun dret. Igualment poden ser útils per a l'anàlisi dels textos els mapes conceptuals, que representen l'estructura conceptual del text i els esquemes, que representen l'estructura lògica del text. També, tal com hem insinuat, es podrien fer murals en què els alumnes representessin la síntesis o les conclusions de cada tema.

3.1. Temporització

En quant a la temporització, hem assignat 10 hores per al tractament del tema dedicat als drets humans ja que considerem que aquest tema mereix un aprofundiment detallat. Aquesta opció prové de la nostra convicció de que els drets humans constitueixen la base de la democràcia i, per tant, de qualsevol forma de participar democràticament en la vida social. A partir de la consciència de que els drets humans representen valors humanitzadors als quals no podem renunciar, podem plantejar-nos la forma d'exercir-los i defensar-los. A la resta d'unitats didàctiques hem dedicat 5 hores a cada una, temps que semblarà insuficient si l'opció és una altra o si es vol donar un enfocament eminentment pràctic i participatiu. Tanmateix la pràctica i l'experiència ens anirà guiant.

3.2. L'avaluació

En quant a l'*avaluació inicial*, de cada tema es pot confeccionar un petit qüestionari que permeti detectar què és el que sap l'alumne, p.e. si coneix alguna entitat que es dediqui a la defensa dels drets humans, si coneix la Declaració Universal dels Drets Humans, si sap distingir entre un partit polític, un sindicat, o una ONG... També l'avaluació inicial pot ser un debat, o un joc de simulació, o l'anàlisi d'una situació real. Una altra finalitat de l'avaluació inicial pot ser la presentació dels continguts i objectius a treballar. Respecte a l'*avaluació sumativa i formativa*, caldrà tenir en compte la participació general de l'alumne en les activitats programades (visites, comentaris de text, murals, esquemes...). També caldrà tenir en compte que no podem avaluar opinions dels alumnes, ni sentiments. Però sí podem avaluar rigor crític, claredat conceptual, expressió fluïda, etc. Potser també pot servir com a

avaluació sumativa algun petit treball d'investigació sobre alguna institució, bé sigui democràtica o de participació. I si volem posar una prova per avaluar continguts estrictament conceptuals hem de tenir ben present el que s'ha treballat a l'aula i no exigir respostes excessivament definides; en aquest sentit, potser es podria proposar algun comentari de text o un mapa conceptual; també l'alumne podria fer un balanç crític d'alguna unitat didàctica, o presentar alguna síntesi o esquema del seu contingut. L'*avaluació final* s'ha de guiar per l'objectiu fonamental del crèdit, que no és altre que la conscienciació del valor dels drets humans i l'aposta per una participació democràtica. Una bona avaluació final seria que l'alumne faci una avaluació global dels drets humans i de les formes de participació democràtica.

4. Bibliografia i recursos.

AA.VV. *Los Derechos humanos. A lo claro*. Editorial Popular. Madrid, 1986.

AMNISTIA INTERNACIONAL. *Informe*. Any 1994.

BELTRAN, J. - ROIG, A. *Guía de los Derechos Humanos*. Alhambra. Biblioteca de Recursos Didácticos. Madrid, 1994.

CAMPS, V. *Los valores de la educación*. Anaya. Colec. Alauda. 'Hacer Reforma'. Madrid, 1994.

CENTRE UNESCO DE CATALUNYA. *Contra la discriminació racial*. nº 5. Any 1988

CORTINA, A. *La ética de la sociedad civil*. Anaya. Colec. Alauda. 'Hacer Reforma'. Madrid 1994.

Els drets i els deures dels ciutadans de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

LEVIN, L. *Derechos humanos. Preguntas y respuestas*. Paris 1982.

SEMINARI D'EDUCACIÓ PER LA PAU. *Unidad Didáctica Derechos Humanos*. Madrid 1989.

VIVER PI-SUNYER, C. *Parlamento. Ordenamiento Constitucional*. Ed. Vicens-Vives. Barcelona, 1988.

A més, totes les ONG disposen d'una biblioteca tant de les pròpies publicacions com de les altres que es poden consultar.

ADRECES D'ALGUNES ONG

1. AMNISTIA INTERNACIONAL. Alfons XII, 19-21. Barcelona 08006. Telf. 209.35.36

2. ASS.CAT.SOLIDARITAT I AJUDA ALS REFUGIATS. Av. Paral·lel 202. Barcelona 08015. Telf. 423.78.28; 423.98.25.

3. ASS. MANS UNIDES. Rbla. Catalunya, 32. Barcelona, 08007. Tel.. 487.78.78; 487.45.74.

4. ASS. METGES SENSE FRONTERES. Nou de la Rambla, 26. Barcelona, 08001. Tel.. 304.61.00.
5. ASS. MOVIMENT 0'7. Rocafort, 244. Barcelona, 08029. Tel.. 322.15.80.
6. ASS. SERVEI TERCER MÓN (SETEM). Sant Antoni Abat, 49. Barcelona, 08001. Tel.. 441.53.35.
7. INTERMÓN. Roger de LLúria, 15. Barcelona, 08010. Tel.. 482.07.00.
8. JUSTÍCIA I PAU. Rivadeneyra, 6. Barcelona, 317.61.77.
9. MEDICUS MUNDI. Elisa, 14. Barcelona, 08023. Tel.. 418.47.62; 418.48.66.
10. UNICEF. Aribau, 46. Barcelona, 08011. Tel.. 453.17.82; 323.63.13.
11. ASS. SOS RACISME. Escudellers Blancs, 12. Barcelona, 08002. Tel.. 301.05.97; 421.00.34.
12. ASS. CLUB AMICS UNESCO. Mallorca, 207. Barcelona, 08036. Tel.. 453.95.07.
13. ASS. NACIONS UNIDES ESPANYA. Fontanella, 14. Barcelona, 08010. Tel.. 301.39.90; 301.31.98.
14. CARITAS DIOCESANA. Pl. Nova, 1. Barcelona, 08002. Tel.. 301.35.50; 302.78.80.
15. CENTRE UNESCO DE CATALUNYA. Mallorca, 285. Barcelona, 08037. Tel.. 207.58.05; 207.17.16.
16. FUNDACIÓ PER LA PAU. Pau Claris, 89. Barcelona, 08010. Tel.. 302.51.29.
17. ASS. OBJECTORS DE CONSCIÈNCIA. Junta de Comerç, 24. Barcelona, 08001. Tel.. 412.29.78.

5. Exemple de desenvolupament d'una unitat didàctica.

UNITAT 1: ELS DRETS DE LES PERSONES: ELS DRETS HUMANS

Aquesta unitat didàctica pretén ser una iniciació als drets de les persones recollits en la Declaració Universal dels Drets Humans. L'objectiu fonamental és aconseguir que els alumnes entenguin que tota persona, pel fet de ser un ésser humà, té uns drets bàsics irrenunciables, al mateix temps que aquests drets personals impliquen un deure de reconeixement per part de cadascú. Primer presentem una sessió inicial sobre la noció de dret de les persones per entendre el valor de la Declaració Universal. La resta de les sessions estan dedicades a la reflexió sobre alguns drets fonamentals. Ens hagués agradat ampliar aquesta llista, però ni el temps ni els objectius del crèdit ens ho permetien. L'activitat final presenta un recull dels drets de la Declaració perquè l'alumna/e els classifiqui. Per últim l'avaluació final pretén reflectir si s'ha assolit l'objectiu prioritari de la unitat.

5.1. Objectius didàctics.

En acabar la unitat didàctica l'alumne/a ha de ser capaç de:

1. Entendre que el reconeixement dels drets de les persones implica assumir els corresponents deures, tant a nivell personal com a nivell cívic. Justificar els drets humans com a drets inherents a tota persona.
2. Situar i valorar la DUDH en el seu context històric i conèixer els seus antecedents.
3. Reconèixer l'oportunitat, el valor i la necessitat de la DUDH.
4. Valorar positivament el compromís a favor de la defensa dels drets humans: la llibertat, la igualtat, el dret a la vida.
5. Argumentar que la tortura és contrària a la dignitat humana.
6. Valorar l'educació com un dret fonamental de tota persona.
7. Adonar-se de que els drets humans constitueixen la base d'una personalitat moral i de la construcció d'una societat democràtica.
8. Discriminar les diverses actituds i els diversos comportaments segons defensin o atemptin contra els drets fonamentals de les persones.

5.2. Continguts.

A) *Procediments:*

1. Lectura de la Declaració Universal dels Drets Humans i aprofundiment d'alguns articles en particular.
2. Treball sobre textos i dades que ajudin a prendre consciència de la importància dels Drets Humans en general i d'algun dret en particular.
3. Confecció de mapes que situïn la geografia dels Drets Humans.
4. Debats com a forma d'expressar els propis punts de vista i com a forma d'arribar a conclusions generals.
5. Síntesis personals de cada un dels temes treballats.

B) *Fets, conceptes i sistemes conceptuals:*

1. Els drets dels altres i els meus deures.
2. Què són els drets humans. Antecedents històrics.
3. Declaració Universal dels Drets Humans.
4. Reflexió sobre alguns articles de la Declaració.
5. Els drets i llibertats de les persones. Classificació dels drets.

C) Actituds, valors i normes:

1. Valoració del compromís a favor dels Drets Humans.
2. Actitud crítica davant judicis i comportaments propis i aliens respecte al tracte de les persones.
3. Assumpció dels Drets Humans com a valors morals i punt de referència de la conducta personal i cívica.

5.3. Activitats previstes.

Activitats 1 i 2:

1. Qüestionari inicial per introduir la noció de drets de les persones.
2. Presentació del contingut i objectius del Crèdit.

Activitats 3 i 4:

1. Presentació global de la Declaració Universal dels Drets Humans.
2. Antecedents històrics de la Declaració (Activitat d'ampliació).

Activitats 5 i 6:

1. Lectura del Preàmbul de la Carta de les Nacions Unides i exercicis.
Lectura del Preàmbul de la Declaració Universal i exercicis.
2. Articulat de la DUDH (Activitat d'ampliació).

Activitats 7 i 8: Reflexió sobre l'article primer de la Declaració.

1. Lectura i qüestionari sobre la igualtat biològica dels éssers humans.
Pautes de reflexió i qüestions per debatre. Síntesi personal del tema.
2. Lectura i comentari d'un text sobre la manca de justificació biològica del concepte de raça (Activitat d'ampliació)

Activitats 9 i 10: Reflexió sobre l'article tercer de la Declaració.

1. Lectura de textos sobre la pena de mort. Pautes de reflexió i qüestions per debatre.
2. Pintar sobre un mapa mundi els països que han abolit la pena de mort.
Lectura d'un text contra la justificació de la pena de mort. Qüestions sobre el text (Activitats d'ampliació)

Activitats 11 i 12: Reflexió sobre l'article cinquè de la Declaració.

1. Lectura i qüestionari sobre un text contra la justificació de la tortura.
Pautes de reflexió i qüestions per debatre. Síntesi personal del tema.
2. Lectura d'informes d'Amnistia Internacional sobre la tortura. Adopció de postures crítiques envers la tortura.

Activitats 13 i 14: Reflexió sobre l'article 26 de la Declaració.

1. Lectura de dades estadístiques i qüestionari. Pautes de reflexió i proposta de debat. Síntesi personal del tema.
2. Pintar sobre un mapa mundi els 10 països més alfabetitzats i els 10 menys alfabetitzats i interpretar i comentar aquesta distribució (Activitat d'ampliació)

Activitats 15: Classificació dels drets.

Activitat 16: Avaluació final.

5.4. Orientacions didàctiques específiques

En aquest apartat s'ofereixen orientacions didàctiques per a cada una de les activitats en què està distribuïda la unitat didàctica.

Activitats 1 i 2: Captació de les idees prèvies de l'alumnat i plantejament dels objectius i continguts del crèdit.

L'alumnat haurà d'omplir un qüestionari d'avaluació inicial i reconèixer en un text els grans temes i interrogants que planteja el crèdit.

Objectius	Material
-Entendre que el reconeixement dels drets de les persones implica assumir els corresponents deures, tant a nivell personal com a nivell cívic. Justificar els drets humans com a drets inherents a tota persona.	- Qüestionari inicial. - Full de presentació dels continguts i els objectius del crèdit.

La primera sessió estarà dedicada a detectar quina és la noció de **dret** que tenen els alumnes i a plantejar-se la possibilitat d'una fonamentació universal dels drets de les persones.

1. *Qüestionari inicial.* Els alumnes aniran contestant les diverses propostes d'activitats que se'ls planteja en el full. En acabar cada una de les preguntes es procedirà a un breu intercanvi de respostes.

2. *Lectura del full de presentació de continguts i objectius.* Cada alumne farà una lectura personal del full. A continuació contestaran les preguntes proposades.

Activitats 3 i 4: Què són els drets humans? Antecedents històrics.

L'activitat 3 consisteix en llegir una introducció sobre la Declaració Universal dels Drets Humans i en contestar les qüestions que es plantegen. L'activitat 4 està pensada com a activitat d'ampliació; consisteix en treballar alguns fragments de declaracions històriques sobre drets humans.

Objectius	Material
- Situar i valorar la Declaració Universal dels Drets Humans en el seu context històric i conèixer els seus antecedents.	- Fulls informatius 1: <u>Què són els drets humans?</u> (Introducció general) - Fulls informatius 2: <u>Antecedents històrics de la Declaració Universal dels Drets Humans</u> (Activitat d'ampliació).

Comencem la sessió amb la lectura en comú dels fulls informatius i, a continuació, els alumnes, individualment, realitzaran els exercicis que s'indiquen. L'alumnat ha d'arribar a comprendre la transcendència d'un text on queden reconeguts els drets irrenunciables de tota persona.

En l'activitat 4 (activitat d'ampliació) oferim fragments de la Declaració de Virgínia (1776), de la Declaració d'Independència dels EEUU (1776) i de la Declaració dels Drets de l'home i el ciutadà (1789). Caldria explicar prèviament que la DUDH té uns antecedents històrics, dels quals el més destacat és el text de la Revolució francesa. Aquesta activitat està pensada amb la finalitat d'aprofundir en els antecedents històrics de la DUDH, alhora que pretén que l'alumne s'adoni de que la DUDH és la culminació d'una llarga tradició en defensa del reconeixement de la dignitat humana. Aquesta activitat acaba amb una síntesi final per part dels alumnes dels documents treballats.

Activitats 5 i 6: Declaració Universal dels Drets Humans.

L'activitat 5 consisteix en treballar els preàmbuls de la Carta de Nacions Unides i el de la pròpia Declaració Universal. I l'activitat 6 (activitat d'ampliació) consisteix en llegir l'articulat de la Declaració i realitzar les activitats proposades.

Objectius	Material
-Reconèixer l'oportunitat, el valor i la necessitat de la DUDH.	-Textos del Preàmbul de la Carta fundacional de les Nacions Unides (1945) i del Preàmbul de la DUDH. Exercicis. -Articulat de la DUDH. (Activitat d'ampliació)

La sessió comença amb la lectura i el comentari del Preàmbul de la Carta Fundacional de les Nacions Unides. Cal assegurar que l'alumne tingui clar el context històric que emmarca aquest text així com l'origen i la finalitat amb què va ser creada l'ONU. També valdria la pena esforçar-se per transmetre als alumnes el to solemne d'aquest text.

Els exercicis referents al text de la Carta fan referència per un banda als esdeveniments històrics que s'esmenten en el text introductori sobre els Drets Humans entregat anteriorment i, per altra, al contingut del mateix text. Es pretén que l'alumne/a es fixi: a) en l'estructura (observi's els verbs 'preservar', 'reafirmar',

'crear', 'promoure'; b) en els valors que s'hi proclamen (la pau, la dignitat humana, la igualtat, la justícia, el desenvolupament social i econòmic, la llibertat...)

Al mateix temps cal fer veure a l'alumne/a que la DUDH és el desenvolupament del Preàmbul de la Carta Fundacional de les Nacions Unides. No oblidem que la DUDH va ser redactada per una comissió de les Nacions Unides i aprovada tres anys després de la seva fundació.

Caldria fer un comentari que preparés la lectura del Preàmbul de la DUDH amb unes paraules semblants a aquestes: *"El Preàmbul expressa el to amb què s'han d'entendre els articles de la Declaració; les idees-claus que després s'aniran concretant. Proclama la dignitat intrínseca de l'ésser humà i llur igualtat radical. També proposa la Declaració com un ideal a aconseguir"*.

Després de la lectura del Preàmbul, cal fer una anàlisi del seu contingut:

- el reconeixement de la dignitat i la igualtat humanes com a fonament de la pau, la justícia i la llibertat;
- el menyspreu dels drets bàsics de la persona ha portat el món a cometre actes de barbàrie que degraden a l'ésser humà;
- les persones tenen dret a expressar els seus pensaments lliurement, així com a la llibertat de consciència;
- es reconeix el dret a rebel·lar-se contra la tirania, que és la conculcació sistemàtica dels drets fonamentals;
- el dret al progrés i al benestar social i econòmic;
- la Declaració és un ideal comú a tots els pobles que cal promoure a través de:
 - el respecte als drets i llibertats,
 - l'ensenyament i l'educació en els valors que contenen aquests drets,
 - qualsevol altra mesura que afavoreixi el seu implantament (abolició de la pena de mort, denúncia contra la tortura, superació de les desigualtats...)

Les preguntes proposades pretenen fer reflexionar sobre els aspectes que hem considerat més destacats del Preàmbul.

L'activitat 6 (activitat d'ampliació) pretén que els alumnes llegeixin i treballin l'articulat de la Declaració.

ACTIVITATS 7 A 14: Reflexió sobre alguns articles de la Declaració.

Cadascuna de les següents activitats està dedicada a treballar en profunditat algun article de la Declaració Universal dels Drets Humans. De cadascun dels articles proposem un seguit d'exercicis possibles. No es tracta de fer-los tots; cada professor/a seleccionarà els que cregui més oportuns. Hem estructurat aquestes activitats de la manera següent:

- a) Text de l'article.
- b) Text o informació en referència a l'article. Qüestionari.
- c) Comprensió del text de l'article (Pautes de reflexió).

- d) Debat.
- e) Síntesi del tema.

La metodologia que considerem més adient segons aquest esquema de treball seria la següent:

1. Començar llegint l'article que anem a treballar durant la sessió. En aquest primer moment no ens ha de preocupar la correcta comprensió de l'article. Aquesta comprensió és el que s'anirà treballant al llarg de l'activitat.

2. Lectura i activitats que ajudin a ressaltar algun aspecte de l'article. Es tracta de que l'alumne/a s'adoni de que el dret a què fa referència l'article sovint és conculcat o violat. L'objectiu és fer entendre que els drets humans encara estan molt lluny de ser aconseguits, i que hem d'esforçar-nos per fer-los present a tot arreu. Per altra banda, aquesta activitat també pot ajudar a criticar i condemnar aquelles situacions que violen els drets de les persones.

3. Explicitació del text de l'article. Aquí es proposen una sèrie de preguntes que han de facilitar la comprensió de l'article de la Declaració. Cal assegurar-se que aquesta comprensió és satisfactòria.

4. Debat. Hem considerat oportú acabar cada una de les sessions amb un debat que expliciti les opinions i la problemàtica que els alumnes puguin plantejar. Aquest debat s'ha d'efectuar, naturalment, exercint una correcta actitud dialògica: el respecte, la voluntat d'arribar a un acord... Per això, l'hem d'acabar sempre amb una breu síntesi que reculli les conclusions a què s'han arribat.

5. La síntesi final del tema pretén que l'alumne/a faci l'esforç de resumir en poques línies el que seria la seva conclusió final, allò que li ha quedat clar. Aquesta activitat pot ser recollida pel professor i tenir-la en compte de cara a l'avaluació contínua.

Activitats 7 i 8: Reflexió sobre l'article 1er. de la Declaració.

L'activitat 7 inclou la lectura i el comentari d'un text contra la discriminació racial, unes pautes de reflexió per aprofundir en el contingut de l'article 1er de la Declaració i una proposta de debat. L'activitat 8 (activitat d'ampliació) consisteix en la lectura d'un text contra la manca de justificació biològica del racisme.

Objectius	Material
-Valorar positivament el compromís a favor dels drets humans: la llibertat i la igualtat. - Discriminar les actituds i comportaments que defensen o atempten contra la llibertat i la igualtat de les persones.	- Text contra la discriminació racial. Pautes de reflexió. Proposta de debat. - Text contra els intents de justificació biològica del racisme. (Activitat d'ampliació)

El primer text CONTRA LA DISCRIMINACIÓ RACIAL pretén presentar una sola idea: no existeix cap raó de tipus biològica que justifiqui la desigualtat entre els éssers humans; les úniques diferències són de caire cultural. Aquesta és la idea que l'alumne/a ha de copsar. Les qüestions que acompanyen al text van encaminades en aquest sentit.

A continuació ens dirigirem novament al text de l'article 1er. de la Declaració per tal d'arribar a comprendre'l. Ens detindrem en l'anàlisi del terme 'dignitat'. Caldria que poc a poc poguéssim arribar a una comprensió adequada. Nosaltres entenem per **dignitat humana** el valor irrenunciable que té tot ésser humà pel fet de ser humà, és a dir, que tot ésser humà és un valor absolut i un fi en si mateix i que no pot ser mai manipulat o instrumentalitzat per interessos personals, de grup o d'un país. Potser això serà difícil d'entendre pels alumnes, però s'hauria d'arribar a la conscienciació de que tota persona, pel fet de ser-ho, és subjecte d'uns drets bàsics i inherents que cal reconèixer i respectar. El dibuix expressa cruament com de vegades la dignitat humana és trepitjada.

Finalment, el debat pretén situar l'article de la Declaració en contextos més pròxims per als alumnes. Sobre tot ens interessa ressaltar que el reconeixement dels drets de les persones (en aquest cas la llibertat i la igualtat) comporten uns deures per part nostra. Aquesta ha de ser la conclusió que s'ha de reflectir en acabar la sessió.

Com a activitat d'ampliació (l'activitat 8) es pot entregar als alumnes el full CIÈNCIA I RAÇA: LA INJUSTIFICACIÓ DEL RACISME perquè el llegeixin en silenci i treballin el seu contingut a partir de les qüestions proposades.

Activitats 9 i 10: Reflexió sobre l'article 3er. de la Declaració.

L'activitat inclou la lectura d'un fragment de la Conferència d'Estocolm (1977) favorable a l'abolició de la pena de mort, pautes de reflexió per aprofundir en el contingut de l'article 3er. de la Declaració, i altres propostes d'aplicació i ampliació com la de pintar un mapa dels països que han abolit la pena de mort o la preparació d'un debat sobre el tema.

Objectius	Materials
-Valorar positivament el compromís a favor de la defensa dels drets humans: el dret a la vida.	- Text d'una part de la Declaració de la Conferència d'Estocolm sobre la Pena de Mort. Pautes de reflexió. Proposta de debat. - Mapa dels països del món. - Text de Victòria Camps sobre la pena de mort. Exercicis (Ampliació)

Creiem que s'hauria de començar llegint en comú tant el text de l'article 3er. de la Declaració com el fragment seleccionat de la Conferència d'Estocolm sobre la pena de mort. Hem cregut oportú oferir-lo perquè aquest text presenta de forma contundent i amb un to d'objectivitat alguns motius que justifiquen l'oposició a la pena capital. Totes aquestes frases expressen com la pena de mort pot servir d'instrument al servei del poder per eliminar els indesitjables i per fer desaparèixer persones que pertorben el poder polític. Especialment remarcable és la següent frase: "*En imposar i infligir la pena de mort, es deshumanitzen tot els involucrats en el procés*". Valdria la pena comentar-la amb els alumnes: tant qui justifica en general el sofriment dels altres com qui aplica la pena de mort es deshumanitza. Tractar inhumanament els altres ens fa ser menys humans; desproveir els altres del seu caràcter de persones ens despersonalitza.

Un cop acabada aquesta activitat tornarem al text de l'article de la Declaració i a les preguntes que plantegen les pautes de reflexió. El dibuix té la finalitat de que els alumnes puguin expressar com és d'injustificable la pena de mort i com es busquen pretextos per amagar-la o fer-la passar com un fet natural. En el debat es pretén concretar en les nostres actituds i comportaments així com en les actituds i comportament dels altres allò que impliqui manca de respecte o de valoració a la vida. És important insistir en que cal arribar a conclusions.

Com activitat d'ampliació els alumnes han de pintar sobre un mapa mundi, i amb l'ajuda d'un Atlas, els països que han abolit la pena de mort. La finalitat és que es fixin en la distribució geogràfica i en les característiques polítiques, econòmiques i socials dels països que encara la mantenen. Aquesta activitat, però, podrien fer-la a casa. El text de V. Camps conté la idea fonamental de que privar l'altre de la vida significa negar-li prèviament la seva dignitat humana. Es pot llegir en comú i, a continuació, demanar dels alumnes que el treballin individualment.

Finalment es podria demanar als alumnes que per a la pròxima sessió aportin exemples de violència o d'atemptats contra la vida i la seguretat de les persones que puguin veure en els mitjans de comunicació o en la vida social.

Activitats 11 i 12: Reflexió sobre l'article 5è de la Declaració.

Les activitats consisteixen en treballar una declaració i un text contra la tortura; els informes d'Amnistia Internacional volen palesar la brutalitat de la tortura.

Objectius	Material
-Argumentar que la tortura és contrària a la dignitat humana.	-Declaració i text contra la tortura. Pautes de reflexió. Proposta de debat. -Informes d'Amnistia Internacional. (Activitat d'ampliació)

L'activitat 10 pot començar amb la lectura del text de l'article. Després llegirem el text 'Pot justificar-se la tortura?' i es contestaran les dues preguntes que l'acompanyen. Pretenem que els alumnes copsin que els arguments que es donen per justificar la tortura no són acceptables en cap cas, fent veure que la tortura consisteix en una greu violació de la dignitat humana.

Presentem una definició de tortura extreta de la Convenció Internacional contra la tortura aprovada per l'ONU el 10 de desembre de 1984 con a forma de treballar el contingut de l'article.

Les dues activitats posteriors pretenen reflectir la presència de la tortura en el món. Voldríem que la presència de casos de tortura no pot ser acceptat com un fet normal i inevitable. L'alumne/a hauria d'arribar a escandalitzar-se per aquesta pràctica que, sense reconèixer-la explícitament, tots els Estats accepten com a forma estratègica d'aconseguir algunes finalitats. Potser cal recordar allò de que el fi no justifica els mitjans. Encara que la missió de l'Estat sigui vetllar per la seguretat de les persones no pot aconseguir-ho a costa de violar la dignitat de les persones. La tortura no és un mitjà moral per a aconseguir un fi bo en si mateix.

L'activitat d'ampliació (activitat 12) pretén sensibilitzar més l'alumne/a. Hem transcrit alguns casos de tortura i maltractaments procedents d'informes d'Amnistia Internacional. La metodologia és llegir-lo sense comentaris: els textos són suficientment explícits. A continuació plantegen dues preguntes en què demanem l'alumne/a la seva opinió sobre la justificació de la tortura en aquests casos.

En el debat hem col·locat el que hauria de ser la postura assolida respecte a la tortura. Es demana que els alumnes també es pronunciïn i la facin seva.

Activitats 13 i 14: Reflexió sobre l'article 26 de la Declaració.

Aquesta activitat planteja uns treballs orientats a la presa de consciència per part de l'alumne de que el dret a l'educació està relacionat amb altres drets fonamentals.

Objectius	Material
-Valorar l'educació com un dret fonamental de tota persona.	-Dades estadístiques sobre analfabetisme. Pautes de reflexió. Proposta de debat. - Confecció d'un mapa de l'analfabetisme al món. (Activitat d'ampliació)

Com a les sessions anteriors començarem amb la lectura de l'article que treballarem. Tot seguit, com a contrapunt, es llegiran les dades sobre analfabetisme i es contestaran les preguntes indicades al final. Amb aquesta activitat es pretén que els alumnes relacionin l'educació com un dret de tota persona, però, alhora, com un dret que denuncia situacions de desigualtat econòmica.

En el comentari sobre l'article de la Declaració és important entendre que 'educació' significa la formació integral de la persona, no solament la seva formació tècnica o científica. **Formació integral** inclou també l'educació moral, la capacitat de crear en les persones una escala de valors i punts de referència per a la seva llibertat. En aquest sentit ho distingim clarament d'altres termes que també s'empren en l'article: 'instrucció', 'ensenyament' que es refereixen més concretament a l'adquisició d'uns coneixements. Igualment en l'article se senyala que l'educació ha de tendir al ple reconeixement dels Drets humans i de les llibertats bàsiques de les persones. En aquest sentit, aquest article crida de ple a la responsabilitat de l'escola en quant lloc d'una veritable educació en valors.

El treball sobre el mapa torna a reflectir aquestes desigualtats: analfabetisme i cultura.

En el debat deixarem que els alumnes exposin lliurement les seves opinions. Això s'ha de fer de forma respectuosa i argumentada. Nosaltres creiem que, en general, el sistema educatiu espanyol assegura bàsicament el dret a l'educació, tal com és recollit en la Declaració Universal dels Drets humans. Igualment creiem que l'Estat dóna igualtat d'oportunitats en matèria d'educació, però també som conscients de que aquesta teòrica igualtat, a la pràctica, es veu molt limitada per les desigualtats econòmiques, socials, físiques i psíquiques de les persones. L'Estat, però, ha d'assegurar un mínim educacional per a tots i fer-ho amb nivells de qualitat.

Activitats 15 i 16: Els drets i llibertats de les persones. Classificació dels drets. Avaluació final.

Les activitats consisteixen en classificar els drets de la Declaració Universal de l'ONU i en omplir un full d'avaluació.

Objectius	Material
-Adonar-se de que els drets humans constitueixen la base d'una personalitat moral i de la construcció d'una societat democràtica. -Discriminar les diverses actituds i els diversos comportaments segons defensin o atemptin contra els drets fonamentals de les persones.	-Llistat dels drets humans. -Fitxa de classificació dels drets. -Fitxa d'avaluació.

Presentarem a l'alumne el full que recull el llistat dels principals drets humans recollits en la Declaració. És de destacar sobretot, la introducció. Una lectura en veu alta serà suficient. A continuació demanarem als alumnes que els distribueixin en la

classificació proposada en el full següent. Potser caldria aclarir els termes: **Drets personals**, els referits a l'individu com a subjecte personal (dret a la vida, a la llibertat, a la seguretat, a fundar una família...); **Drets processals i jurídics**: els referits a les garanties processals, legals, judicials (dret a la protecció de la llei, a la presumpció d'innocència...); **Drets polítics**: els referits a la participació en la vida pública (dret a l'associació, a la participació en la política...); **Drets econòmics, socials i culturals**: els referits a la situació econòmica, social i cultural de les persones (dret al treball, a l'educació, al descans...).

Pretenem amb aquesta activitat que l'alumne entengui aquesta classificació dels drets que, per altra banda, van veure en el full introductori de l'activitat 3. Potser caldria dir-los que una altra manera de referir-se a aquests drets és anomenant-los *drets de primera generació* (els personals i els processals; o sigui, aquells que recullen llibertats bàsiques de les persones: la llibertat, la igualtat, la seguretat; i els drets polítics: la llibertat de pensament, la igualtat davant la llei, la participació en l'activitat política...) i *drets de segona generació* (els drets socials, econòmics i culturals). Potser també cal afegir que els anomenats drets de primera generació són merament un recull de bones intencions si no es donen els drets de segona generació; o sigui, que la llibertat d'opinió, o la igualtat davant la llei, és mera ficció si no es donen també les condicions socials i econòmiques que els fan reals: el treball, l'educació...

Finalment hem de fer constar als alumnes que els Drets Humans constitueixen un ideal que hem d'esforçar-nos per aconseguir. No podem desanimar-nos si aquests drets són sistemàticament o sovint violats; no podem crear la sensació de que els drets humans són molt macos, però impossibles de realitzar. Cal crear la convicció de que cal incorporar-los als nostres criteris morals de valorar i d'actuar. Des d'aquest punt de vista, també els podem presentar com a valors-guia o valors referència. Així, hem d'acabar aquesta unitat didàctica amb la consciència de que no tota actuació, no tota opinió, no tota forma de pensar és igualment respectable. No podem tolerar aquelles que són agressions contra els drets bàsics de les persones. Des de la base del reconeixement i el respecte dels drets humans podem després dialogar.

Això és el que ens agradaria que es reflectís en l'avaluació final que proposem. Passarem el full perquè els alumnes l'omplin. Valorarem principalment la seva argumentació i coherència expositiva.